

קרבן אשם תלוי שחייבו הוא על ספק חטא, ונודע לבעליו לפני שנזרק דם הקרבן שהוא לא חטא – ישרף הקרבן, שהוא כקרבן פסול. ר' יהודה אומר: יקבר. קרבן חטאת העוף הבאה על הספק, כגון ספק לידה (שהפילה האשה, וספק אם היה זה ולד) – תשרף, כשאר קרבנות פסולים (שכן מן הספק אין היא נאכלת, והרי היא עוף שנמלק, שאסור באכילה משום נבילה). ר' יהודה אומר: יטילנה לאמה (תעלת מים שעברה בבית המקדש, לצורך ניקו הנזלים אל מחוצה לו), שאף העוף הרך, נמוח הוא בקילוח המים, ויוצא הוא בכך אל מחוץ למקדש. וכלל הוא: כל הנקברין – לא ישרפו, וכל הנשרפין – לא יקברו. ר' יהודה אומר: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין – רשאי. אומר לו: אינו מותר לשנות.

אָשֶׁם תְּלוּי – יִשְׂרָף, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יִקְבֵּר.
חַטָּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק – תִּשְׂרָף, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יִטְוִלְנָה לְאִמָּה. כָּל הַנִּקְבְּרִין לֹא יִשְׂרָפוּ, וְכָל הַנִּשְׂרָפִין לֹא יִקְבְּרוּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ לְשַׂרֹּף אֶת הַנִּקְבְּרִין – רִשְׁאֵי. אָמְרוּ לוֹ: אֵינוֹ מוֹתֵר לְשִׁנוֹת.

א גמרא שְׁעַר הַנְּזִיר יִקְבֵּר. רְמִי לִיה טְבִי לְרַב נַחֲמָן: תִּנָּן, שְׁעַר הַנְּזִיר יִקְבֵּר, וְרַמְיָנְהוּ: הָאוֹרֵג מְלֵא הַסִּט מִצְמַר בְּכוֹר בְּבִגְד – יִדְלַק הַבְּגָד, מִשְׁעַר הַנְּזִיר וּפְטָר חָמוֹר בְּשֶׁק – יִדְלַק הַשֶּׁק! אָמַר לִיה: פָּאן – בְּנִזִיר טָמֵא, פָּאן – בְּנִזִיר טָהוֹר. אָמַר לִיה: שְׁנֵית נְזִיר אֲנִזִיר, פְּטָר חָמוֹר אֲפָטָר חָמוֹר קִשְׁיָא! וְאִישְׁתִּיק, וְלֹא אָמַר לִיה וְלֹא מִיָּדִי. אָמַר לִיה: מִיָּדִי שְׁמִיעַ לָךְ בְּהָא? אָמַר לִיה, הֲכִי אָמַר רַב שֶׁשֶׁת: פָּאן – בְּשֶׁק, פָּאן – בְּשֶׁעַר. אֵיתָמַר נְמִי, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינְיָא: פָּאן – בְּשֶׁק, פָּאן – בְּשֶׁעַר. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: פָּאן – בְּנִזִיר טָהוֹר, פָּאן – בְּנִזִיר טָמֵא. אָמַר לִיה: לִיבְטַל שֶׁק בְּרוּבָא! אָמַר רַב פִּפְא: בְּצִיפּוֹרְתָא. צִיפּוֹרְתָא – לִישְׁלוּפִינְהוּ! אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: הָא מְנִי – רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר: אִם רָצָה לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ לְשַׂרֹּף אֶת הַנִּקְבְּרִים – רִשְׁאֵי. אָמַר לִיה: קָא קִשְׁיָא לָן לְשְׁלוּפִינְהוּ, וְאֵת מוֹקְמַתָּ לָהּ פְּרַבִּי יְהוּדָה!

קרבן אשם תלוי שחייבו הוא על ספק חטא, ונודע לבעליו לפני שנזרק דם הקרבן שהוא לא חטא – ישרף הקרבן, שהוא כקרבן פסול. ר' יהודה אומר: יקבר. קרבן חטאת העוף הבאה על הספק, כגון ספק לידה (שהפילה האשה, וספק אם היה זה ולד) – תשרף, כשאר קרבנות פסולים (שכן מן הספק אין היא נאכלת, והרי היא עוף שנמלק, שאסור באכילה משום נבילה). ר' יהודה אומר: יטילנה לאמה (תעלת מים שעברה בבית המקדש, לצורך ניקו הנזלים אל מחוצה לו), שאף העוף הרך, נמוח הוא בקילוח המים, ויוצא הוא בכך אל מחוץ למקדש. וכלל הוא: כל הנקברין – לא ישרפו, וכל הנשרפין – לא יקברו. ר' יהודה אומר: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין – רשאי. אומר לו: אינו מותר לשנות.

א גמרא שְׁעַר הַנְּזִיר יִקְבֵּר. רְמִי לִיה טְבִי לְרַב נַחֲמָן: תִּנָּן, שְׁעַר הַנְּזִיר יִקְבֵּר, וְרַמְיָנְהוּ: הָאוֹרֵג מְלֵא הַסִּט מִצְמַר בְּכוֹר בְּבִגְד – יִדְלַק הַבְּגָד, מִשְׁעַר הַנְּזִיר וּפְטָר חָמוֹר בְּשֶׁק – יִדְלַק הַשֶּׁק! אָמַר לִיה: פָּאן – בְּנִזִיר טָמֵא, פָּאן – בְּנִזִיר טָהוֹר. אָמַר לִיה: שְׁנֵית נְזִיר אֲנִזִיר, פְּטָר חָמוֹר אֲפָטָר חָמוֹר קִשְׁיָא! וְאִישְׁתִּיק, וְלֹא אָמַר לִיה וְלֹא מִיָּדִי. אָמַר לִיה: מִיָּדִי שְׁמִיעַ לָךְ בְּהָא? אָמַר לִיה, הֲכִי אָמַר רַב שֶׁשֶׁת: פָּאן – בְּשֶׁק, פָּאן – בְּשֶׁעַר. אֵיתָמַר נְמִי, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינְיָא: פָּאן – בְּשֶׁק, פָּאן – בְּשֶׁעַר. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: פָּאן – בְּנִזִיר טָהוֹר, פָּאן – בְּנִזִיר טָמֵא. אָמַר לִיה: לִיבְטַל שֶׁק בְּרוּבָא! אָמַר רַב פִּפְא: בְּצִיפּוֹרְתָא. צִיפּוֹרְתָא – לִישְׁלוּפִינְהוּ! אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: הָא מְנִי – רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר: אִם רָצָה לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ לְשַׂרֹּף אֶת הַנִּקְבְּרִים – רִשְׁאֵי. אָמַר לִיה: קָא קִשְׁיָא לָן לְשְׁלוּפִינְהוּ, וְאֵת מוֹקְמַתָּ לָהּ פְּרַבִּי יְהוּדָה!

קרבן אשם תלוי שחייבו הוא על ספק חטא, ונודע לבעליו לפני שנזרק דם הקרבן שהוא לא חטא – ישרף הקרבן, שהוא כקרבן פסול. ר' יהודה אומר: יקבר. קרבן חטאת העוף הבאה על הספק, כגון ספק לידה (שהפילה האשה, וספק אם היה זה ולד) – תשרף, כשאר קרבנות פסולים (שכן מן הספק אין היא נאכלת, והרי היא עוף שנמלק, שאסור באכילה משום נבילה). ר' יהודה אומר: יטילנה לאמה (תעלת מים שעברה בבית המקדש, לצורך ניקו הנזלים אל מחוצה לו), שאף העוף הרך, נמוח הוא בקילוח המים, ויוצא הוא בכך אל מחוץ למקדש. וכלל הוא: כל הנקברין – לא ישרפו, וכל הנשרפין – לא יקברו. ר' יהודה אומר: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין – רשאי. אומר לו: אינו מותר לשנות.

מסורת הש"ס
 א. תויב ויקרא פי"ז, יט.
 ב. תויב שם. עיין פסחים כ"א.
 ג. משנה ערלה פי"ג מ"ג. ירושלמי ערלה פי"ג ח"ב. שם כתובות פ"ו ה"ז. שם ע"ז פ"ה ח"י"ב.
 ד. (הביטוי) ברכות כ"ז, א. שבת לח"א, צ"ב. עירובין לו, ב. ק"ג, א. יבמות ט"ז, א. כתובות נ"ג, א. ב"ב ס"ב, ב. סנהדרין מז, ב. ע"ז ד, א. מנחות ק"ג, נדה לט, א.

גרסות
הבאה על הספק במשניות: **הבאה על ספק.**
כל הנקברין... וכל הנשרפין... במשניות: **כל הנשרפין... וכל הנקברין.**
בבגד בכתה"י חסרה מילה זו. ובשי"מ: **בתוך הבגד** ויש בכתי"י: **בגד.**
רבי אלעזר בכתה"י: **ור' אלעזר.**

אשם תלוי ישרף – אם שטפו, וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא, והשתא הוה חולין שנשטפו צעורה. אבל אם לא נודע לו – יאכל כשאר אשמות. ד"אשם" קרייה רחמנא צפרשת ויקרא, לכפר על ולהגין מן היסורים עד שיוודע לו אם ודאי חטא ויביא חטאת, כדלמרינן צפרשת צפרת (כ"ג, א). חטאת העוף כו' – כגון אשה שהפילה, ספק ולד ספק אינו ולד. כיון דחטאת יולדת מן העוף היא, כדכתיב "וכן יונה או תור לחטאת" – מביאחה על הספק. דהואיל ואינה נקטרט – לא איכפת לן אי זריק דם על הספק, ואינה נאכלת – דשמא לא ולד היא, וחולין היא זו, ונזלה היא ואין חולין נאכלין צמליקה ומשרף, דהוי לה כשאר קדשים פסולין, ובמסכת נזיר (כ"ט, א) יליפין שפיר דחטאת העוף צאה על הספק. יטילנה לאמה – אמת המים עוצרת צעורה ויואלה לנחל קדרון, ואידי דעור רך הוא – מתמקמק ואינו עומד נקילוח המים. כל הנשרפין לא יקברו – דלמא אחי איניש ואשכח להו ואכיל להו, ונקברין לא ישרפו – צגמרא מפרש טעמא.

גמרא מלא הסיט – מלא הרחקת גדול מאכזב מה שהוא יכול להרחיק. צמר בכור – אסור בהנאה, דקדשים הוא. ידלק – גבי נזר נקט צגד, וגבי שער נקט שק, כי אורחא דמילתא. שער נזיר טהור ישרף – דשער כתיבא ציה, דכתיב "ונתן על האש" וגו'. שער נזיר טמא לא כתיב ציה שרפה. כאן בשק – הא דקמני "ידלק" – היינו שארג שער נזיר ופטור חמור בשק, דאי אמרת יקבר – אחי איניש ומתני ציה, הואיל ואינו כלה עד לאחר זמן, ומתניתין – נשער עלמו שלא נארג, ואידי ואידי, צטהור או טמא. ורבי אלעזר אומר כו' – ואידי ואידי בשק, ופטור חמור, לקמן משני לה ומוקיס לה כרבי יהודה. ליבטל ברובא – דהא קמני "שער נזיר ופטור חמור בשק" – נשמעני, מעט ממנו צגד גדול של היתר, ואי קשיא הא דלמרינן צמסכת נדה (ס"ג, א): צגד שארג צו כלאים – הוי זה לא ימכרו לגוי, ואמאי אסור למוכרו? וליצטל יהוא חוט צרובא, כי היכי דלמרינן הכא! הא לאו פירכא היא, דכללאים לא אמר ליצטל צרובא, דעיקר אסור כלאים לא אסרה תורה אלף על ידי מערובת, ו"כלאים" מתרגמינן: עירובין, ולא שייך צהו ציטול. בציפורתא – שעשה מן האיסור לזרם לפור בשק, דחשיב דמיפה ליה לכולי שק, ולא מיצטל, הא מני – דהשתא סלקא דעתך דהכי מתרין: הא מני דאיל לחומרטא – רבי יהודה היא, אמר ליה קשיא לן לישלופינהו – דאפשר צמקנה, ואת מוקמת כרבי יהודה, היכא דאיכא תקנתא מי אמר רבי יהודה? אמר ליה: הכי קאמינא לה, אי אפשר לשלופינהו – מוטב, ודקא קשיא לך פטור חמור אפטור חמור, הא דקמני "ישרף", ובמתניתין "יקבר" – לא מישני צמזיר: (כאן צטמא כאן צטהור), אלף אוקמה כרבי יהודה כולה, ומימוקמא שפיר.

היתר, ואי קשיא הא דלמרינן צמסכת נדה (ס"ג, א): צגד שארג צו כלאים – הוי זה לא ימכרו לגוי, ואמאי אסור למוכרו? וליצטל יהוא חוט צרובא, כי היכי דלמרינן הכא! הא לאו פירכא היא, דכללאים לא אמר ליצטל צרובא, דעיקר אסור כלאים לא אסרה תורה אלף על ידי מערובת, ו"כלאים" מתרגמינן: עירובין, ולא שייך צהו ציטול. בציפורתא – שעשה מן האיסור לזרם לפור בשק, דחשיב דמיפה ליה לכולי שק, ולא מיצטל, הא מני – דהשתא סלקא דעתך דהכי מתרין: הא מני דאיל לחומרטא – רבי יהודה היא, אמר ליה קשיא לן לישלופינהו – דאפשר צמקנה, ואת מוקמת כרבי יהודה, היכא דאיכא תקנתא מי אמר רבי יהודה? אמר ליה: הכי קאמינא לה, אי אפשר לשלופינהו – מוטב, ודקא קשיא לך פטור חמור אפטור חמור, הא דקמני "ישרף", ובמתניתין "יקבר" – לא מישני צמזיר: (כאן צטמא כאן צטהור), אלף אוקמה כרבי יהודה כולה, ומימוקמא שפיר.

היתר, ואי קשיא הא דלמרינן צמסכת נדה (ס"ג, א): צגד שארג צו כלאים – הוי זה לא ימכרו לגוי, ואמאי אסור למוכרו? וליצטל יהוא חוט צרובא, כי היכי דלמרינן הכא! הא לאו פירכא היא, דכללאים לא אמר ליצטל צרובא, דעיקר אסור כלאים לא אסרה תורה אלף על ידי מערובת, ו"כלאים" מתרגמינן: עירובין, ולא שייך צהו ציטול. בציפורתא – שעשה מן האיסור לזרם לפור בשק, דחשיב דמיפה ליה לכולי שק, ולא מיצטל, הא מני – דהשתא סלקא דעתך דהכי מתרין: הא מני דאיל לחומרטא – רבי יהודה היא, אמר ליה קשיא לן לישלופינהו – דאפשר צמקנה, ואת מוקמת כרבי יהודה, היכא דאיכא תקנתא מי אמר רבי יהודה? אמר ליה: הכי קאמינא לה, אי אפשר לשלופינהו – מוטב, ודקא קשיא לך פטור חמור אפטור חמור, הא דקמני "ישרף", ובמתניתין "יקבר" – לא מישני צמזיר: (כאן צטמא כאן צטהור), אלף אוקמה כרבי יהודה כולה, ומימוקמא שפיר.

היתר, ואי קשיא הא דלמרינן צמסכת נדה (ס"ג, א): צגד שארג צו כלאים – הוי זה לא ימכרו לגוי, ואמאי אסור למוכרו? וליצטל יהוא חוט צרובא, כי היכי דלמרינן הכא! הא לאו פירכא היא, דכללאים לא אמר ליצטל צרובא, דעיקר אסור כלאים לא אסרה תורה אלף על ידי מערובת, ו"כלאים" מתרגמינן: עירובין, ולא שייך צהו ציטול. בציפורתא – שעשה מן האיסור לזרם לפור בשק, דחשיב דמיפה ליה לכולי שק, ולא מיצטל, הא מני – דהשתא סלקא דעתך דהכי מתרין: הא מני דאיל לחומרטא – רבי יהודה היא, אמר ליה קשיא לן לישלופינהו – דאפשר צמקנה, ואת מוקמת כרבי יהודה, היכא דאיכא תקנתא מי אמר רבי יהודה? אמר ליה: הכי קאמינא לה, אי אפשר לשלופינהו – מוטב, ודקא קשיא לך פטור חמור אפטור חמור, הא דקמני "ישרף", ובמתניתין "יקבר" – לא מישני צמזיר: (כאן צטמא כאן צטהור), אלף אוקמה כרבי יהודה כולה, ומימוקמא שפיר.

אורה ההלכה
חטאת העוף הבאה על הספק חטאת העוף הבאה על הספק – נשרפת. כשיטת התנא קמא. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות פסולי המוקדשין פי"ט ה"י. שם הלכות מחוסר כיפורים פ"א ה"י).
כל הנקברין לא ישרפו וכו' כל הנשרפים – לא יקברו, וכל הנקברים – לא ישרפו, שאף על פי שהוא מחמיר בשריפתו – הרי הקל באופן, שאפר הנקברים אסור. כמשנה וכביאור הגמרא להלן. (רמב"ם שם הלכות פסולי המוקדשין פי"ט ה"י).
האורג מלא הסיט מצמר בכור האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד – ידלק, ואם ארג מצמר שאר המוקדשים – מקדש בכל שהוא. כמשנה במסכת ערלה, ובגמרא כאן, לשיטת ביאור הרמב"ם בסוגיה (וראה מהר"י קורקוס וכו"מ). (רמב"ם שם הלכות בכורות פי"ג ה"י).
האורג מלא הסיט משער הנזיר ופטור חמור האורג מלא הסיט משער נזיר או משער פטר חמור בשק – ידלק. כמשנה במסכת ערלה, ובגמרא כאן, לשיטת ביאור הרמב"ם בסוגיה (וראה מהר"י קורקוס וכו"מ). (רמב"ם שם הלכות פסולי המוקדשין שם ה"ב).

היתר, ואי קשיא הא דלמרינן צמסכת נדה (ס"ג, א): צגד שארג צו כלאים – הוי זה לא ימכרו לגוי, ואמאי אסור למוכרו? וליצטל יהוא חוט צרובא, כי היכי דלמרינן הכא! הא לאו פירכא היא, דכללאים לא אמר ליצטל צרובא, דעיקר אסור כלאים לא אסרה תורה אלף על ידי מערובת, ו"כלאים" מתרגמינן: עירובין, ולא שייך צהו ציטול. בציפורתא – שעשה מן האיסור לזרם לפור בשק, דחשיב דמיפה ליה לכולי שק, ולא מיצטל, הא מני – דהשתא סלקא דעתך דהכי מתרין: הא מני דאיל לחומרטא – רבי יהודה היא, אמר ליה קשיא לן לישלופינהו – דאפשר צמקנה, ואת מוקמת כרבי יהודה, היכא דאיכא תקנתא מי אמר רבי יהודה? אמר ליה: הכי קאמינא לה, אי אפשר לשלופינהו – מוטב, ודקא קשיא לך פטור חמור אפטור חמור, הא דקמני "ישרף", ובמתניתין "יקבר" – לא מישני צמזיר: (כאן צטמא כאן צטהור), אלף אוקמה כרבי יהודה כולה, ומימוקמא שפיר.

היתר, ואי קשיא הא דלמרינן צמסכת נדה (ס"ג, א): צגד שארג צו כלאים – הוי זה לא ימכרו לגוי, ואמאי אסור למוכרו? וליצטל יהוא חוט צרובא, כי היכי דלמרינן הכא! הא לאו פירכא היא, דכללאים לא אמר ליצטל צרובא, דעיקר אסור כלאים לא אסרה תורה אלף על ידי מערובת, ו"כלאים" מתרגמינן: עירובין, ולא שייך צהו ציטול. בציפורתא – שעשה מן האיסור לזרם לפור בשק, דחשיב דמיפה ליה לכולי שק, ולא מיצטל, הא מני – דהשתא סלקא דעתך דהכי מתרין: הא מני דאיל לחומרטא – רבי יהודה היא, אמר ליה קשיא לן לישלופינהו – דאפשר צמקנה, ואת מוקמת כרבי יהודה, היכא דאיכא תקנתא מי אמר רבי יהודה? אמר ליה: הכי קאמינא לה, אי אפשר לשלופינהו – מוטב, ודקא קשיא לך פטור חמור אפטור חמור, הא דקמני "ישרף", ובמתניתין "יקבר" – לא מישני צמזיר: (כאן צטמא כאן צטהור), אלף אוקמה כרבי יהודה כולה, ומימוקמא שפיר.

עיונים
אשם תלוי ישרף ר' יהודה אומר יקבר הראשונים פירשו שמדובר באופן שנודע לו לאחר שחיטתו וקודם לזריקת דמו שלא חטא (רש"י, רמב"ם בפי"ה"מ). ויש שפירשו שמדובר באשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק שנפסלו ודינם של אלו בקבורה (ר' יהודה) מפני שאין הם דומים לקרבנות המילואים שנאמרה בהם שריפה (ראב"ד פי' לתרי"ב). וכן פירש רש"י בפסחים (כח, א) שמחלוקתם באשם תלוי שאירע בו פסול (וכן משמע מפירוש התוס' שם. יו"ט).
וכל הנשרפין לא יקברו רש"י פירש בטעמה של הלכה זו, שחוששים שמא ימצאם אדם ויאכלם. והקשו על כך אחרונים, שהרי אין צורך בטעם זה, שכן למדנו במפורש מן הכתוב שמצוותם בשריפה דווקא, ודאי שאין רשאים לבטל מצוותם, אף באופן שאין בו חשש תקלה זו, כגון זה הזורה לרוח (רע"א). ויש מהאחרונים שהסבירו את דברי רש"י שנאמרו דווקא לענין תרומה טמאה, ששם אין מצוה בשריפה דווקא (גר"י, קה"י. יו"ט).
כאן בנוזיר טמא כאן בנוזיר טהור יש מהראשונים שפירשו ששער נזיר טהור הוא מהנשרפים, שהרי נאמר לשלחו על האש תחת הדוד (רש"י וכפירוש למעלה). אכן מדברי הרמב"ם, המונה את שער הנזיר עם שאר איסורים הנשרפים, עולה ששריפת השער אינה רק קיום דין של מצות הניירות, אלא הרי זה דין כשלעצמו (יו"ט).
כאן בשק כאן בשער רש"י פירש שבשער פטר חמור (וכן בשער הנזיר) שנארג בשק כיון שהשק הוא דבר שאינו מתכלה במהרה אף שנקבר בקרקע, ואם יקבר יש לחשוש שימצאנו אדם אחר ויהנה ממנו, ולכן נקבע דינו לשריפה. ואולם שער פטר החמור כשלעצמו, שלא נארג, אין מקום לחשש זה ולכן דינו לקבורה.
והוסיפו המפרשים שאף גנם השערות הנקברות כשלעצמן אינן נרקבות במהרה (וכמו השק) – אין לחשוש שיבוא אדם להנות משערות פטר החמור הקבורות, שמאחר והן מפורות,

מאי טעמא — נקבין לא ישרפו? — משום דנקבין אפרין אסור, ואמו למישריאל. דם הנדה ובשר המת — אף על גז דקיימא לן במסכת נדה (ג,ד): מטמאין לחין ויבשין, היכא דנעשו אפר בעלמא — טהורין, אס אין עס מלא תרוד רקב, ומותר בהנאה. ובשר המת מן הנקבין הוא, ושרי אפרו. שנתמצה דמה — שנעשית מלוחה. מוראה ונוצה שלה — נקבין נינהו, דאמרין בפרק קמא דיומא (כ"א,א): מוראה ונוצה ודישון מוצה הפנימי והמנורה — נלעין במקומן. ומותרין — אפילו לכתולה, אס חפר ונטלן. כל הנשרפין — כגון חמץ, ותרומה, ועולה, וכלאי הכרס — אפרן מותר לבינוס בגדים. לעולם אסור ומיערב לא עריב כו' — האי מקשה מפרש ואזיל לברייתא דלא תיקשי ליה היא גופה, כיון דאפר עמי אשירה ואפר הקדש שניהן אסורין — אמאי פליג להו מהדדי ולא תני "חזן מעמי אשירה ואפר הקדש"? ולא ליתני "לעולם אסור!" ומפרש: משום דליגן שוין, דאשירה יש לה ציטול ביד גוי, דקיימא לן במסכת עבודה זרה: מנין לגוי שפוסל אלוהו — דכתיב "פסולי אלהים", וכתיב "ולקחת לך", בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה נ"ג,א) בגמרא: עבודה זרה של גוי אסור כו'. הכי גרסינן: לא הוה איניש דלמעול — דאי הדליקה אדם — מעל המסיק, ונפק אפר לחולין, והגן דטעוין שרפה בלא עוס מעילה ילא אפרן לחולין, דקלישא קדושתיהו הוילי ונפסלו. והא דקתני "אפר הקדש אסור" — היכא דליכא מעילה, ולא הוה איניש דלמעול, ונעמי הקדש קאמר. כי תניא הא — דאפר הקדש אסור — במלא קומן של הדשן קאמר, שהכהן תורס בכל יום שחרית וזאתו אלל המוצה, כדאמר בפרק שני דיומא (כ"ד,א): נאמר כאן "והריס", ונאמר להלן "והריס" — מה להלן בקומנו, אף כאן בקומנו. ושמו אצל המזבח ושמו כולו — וכיון דטעון גניזה, אסור בהנאה.

הדרן עלך יש בקדשי מזבח וסליקא לה מסכת תמורה

תוספות

אם אפשר למישלפניהו מוטב — (כלל) לא קאי כלל אקושיא דליבטליהו ברובא, אלא אקושיא קמייתא, דחתם קתני "ידלק" ובמתניתין — "יקבר", והלשון לאו דוקא.

ונשרפין מותרין (הקדש קשיא) וניחא אי גרסינן "נשרפין אפרן מותר", וכן גרסינן במקצת ספרים. מיהו, יש ליישב דלאלימותא נקטוה אפר הקדש הכא, דמתניתין דנשחטין חוץ לזמנן דאפרן מותר, ומשום דבסמוך מותב מינייהו, דקאמר: ונשרפין

הקדש דאפרן מותר, והתנא נסיב ליה הכא.

הדרן עלך יש בקדשי מזבח וסליקא לה מסכת תמורה

השיב לו: הכי קאמינא [כך הוא שאמרת], זו היתה כוונתי: אם אפשר לשלופניהו [לשלוף אותם] — מוטב, ואם לאו [לא] — אוקמה [העמד אותה] כר' יהודה, שאמר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקבין — רשאי.

ב שנינו במשנה: "ואלו הן הנשרפין: חמץ בפסח — ישרף", ומעירים: אמר מר [החכם]. תנא משנתנו: חמץ בפסח — ישרף. הרי אפוא שסתם (שנה בסתם) לן [לנו] התנא של משנתנו כשיטת ר' יהודה, שאמר שאין ביעור חמץ אלא שרפה, ושלא כדעת חכמים החולקים עליו וסוברים שביעור חמץ נעשה בכל אופני הביעור.

ג שנינו במשנה שתרומה טמאה תישרף. ובאשר לדינם של הערלה וכלאי הכרס שדרכם לשרוף — ישרוף, ואת שדרכם להיקבר — יקבור. ומסבירים, הא [הרי] כיצד, מה הם אלו שדרכם בשריפה ומה הם אלו שאין דרכם בשריפה? — אוכלין — הריהם דבר שדרכם בשרפה, משקין (דברי משקה) — הריהם דבר שאין דרכו בשריפה, ודינו איפוא בקבורה.

ד ועוד שנינו במשנה כי חטאת העוף הבאה על הספק תישרף, ור' יהודה אומר שיטלנה לאמה (תעלת המים העוברת בעורה). ובשיטתו של ר' יהודה תניא [שנויה ברייתא], אמר ר' יהודה: חטאת העוף הבאה על הספק — יטלנה לאמה, וכיצד? — מנתחה אבר אבר לעצמו, ולאחר מכן זורקן לאברים לאמה, והריהו מתגלגלת והולכת עם הנוזלים שבתעלה זו לנחל קדרון אל מחוץ לירושלים.

ה ועוד שנינו במשנה כי כל אלה שדינם שהם מכלל הנקבין — לא ישרפו, וכל שדינם בשריפה — לא יקברו. ושואלים: מאי טעמא [מה] הסטעם [השקבירים אינם נשרפים? ומשיבים: משום שהנקבין אפרן אסור, ונשרפין אפרן מותר, ומעתה יש לחשוש שאם ישרפו הנקבירים, יבואו ליהנות מאפרם, ומשום כך נאסרה שריפתם של אלו. ושואלים: והאם הנקבין אפרן אסור? והתניא [והרי שנויה ברייתא]: דם הנדה ובשר המת המטמאים בין כשהם לחים ובין כשהם יבשים, ואולם במקרה שיכשו ונפרכו (התפוררו כזי אפר) — הרי הם טהורין. מאי לאו [האם לא] הכוונה היא שהרי אלו טהורין מכל וכל, ואף מותרין בהנאה, והרי שאפרם מותר! ודוחים: לא זו הכוונה, אלא הריהם טהורין מלטמא, ואולם אסורין בהנאה. שב ומתיב [מקשה] על כך רב פנחס ממה ששנינו בברייתא אחרת: עולת העוף שנתמצה (שנסחט וניתן) דמה על קיר המזבח, כמצוות הקרבן — מוראתה (הזפק) וכן הנוצה שלה שאינם עולים על המזבח יצאו בכך מידי דין מעילה. מאי לאו [האם לא] הכוונה היא שיצאו מידי מעילה מכל וכל, שאין הם מושלכים אל מזבח הנקבין ונבלעים שם במקומם) והרי איפוא שאפרם של הנקבירים הריהו מותר! ודוחים: לא, אין זו הכוונה. אלא דינם שאכן יצאו מידי דין מעילה, ואולם אסורין בהנאה. ושואלים עוד: והאם דינם של הנשרפין של הקדש שאפרן מותר? והא תניא [והרי שנויה ברייתא]: כל הנשרפין אפרם מותר, חוץ מאפר אשירה (אילן שניטע או שנעבד לעבודה זרה). ואפר של הקדש — לעולם אסור! ומסבירים תחילה מדוע מפרידה הברייתא בין דין אפר האשירה ואפר ההקדש, כנראה מלשונה של הברייתא. וטעם הדבר שמייערב [לעורב] את שתי ההלכות הללו ולשנותן כאחת הוא לא קעריב להו ותני להו [עירב אותן ושנה אותן] ביחד — משום שאשירה יש אופן להתירה, שכן יש לה בטילה (דרך ביטול) באמצעות גוי, ואילו הקדש — אין דרך להתירו, שכן אין לו בטילה עולמית. קתני מיהא [שנינו על כל פנים] שאפר הקדש לעולם אסור. אמר רמי בר חמא: השריפה אכן מתירה את אפר ההקדש, ואולם אין זה אלא כאשר באמצעות שריפה זו התקיים דין מעילה בהקדש זה ויצא בשל כך לחולין. ואילו זה ששנינו בברייתא זו שאפר ההקדש אסור, המדובר כגון שנפלה דליקה בעצי הקדש מאליה. ומעתה, כיון דלא ידיע מאן [שאיין ידוע מן] ששרף את עצי ההקדש, ונמצא דלא הוי איניש דלמעול [שלא היה אדם מסויים שביצע מעילה] שתוציא את אפרן לחולין. רב שמעיה אמר הסבר אחר: כי תניא הא מתניתא [כאשר נשנתה ברייתא זו] שאפר הקדש אסור — הרי בתרומת הדשן (שמרים הכהן בכל יום בשחרית מן הדשן שעל המזבח ומניחו על הרצפה ליד המזבח) היא תניא [נשנתה]. שאפר זה אכן לעולם אסור בהנאה. דתניא [שכן שנויה ברייתא]: על האמור בדין תרומת הדשן "והריים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח" (ויקרא ו, ג). ומן הנאמר בכתוב זה למדנו: "ושמו" — ששימו בנחת, עוד למדנו: "ושמו" — כולו, ועוד למדנו: "ושמו" — שלא יפזר, והרי שאף לאחר שריפתו יש בו קדושה ואסור בהנאה.

פנחס ממה ששנינו בברייתא אחרת: עולת העוף שנתמצה (שנסחט וניתן) דמה על קיר המזבח, כמצוות הקרבן — מוראתה (הזפק) וכן הנוצה שלה שאינם עולים על המזבח יצאו בכך מידי דין מעילה. מאי לאו [האם לא] הכוונה היא שיצאו מידי מעילה מכל וכל, שאין הם מושלכים אל מזבח הנקבין ונבלעים שם במקומם) והרי איפוא שאפרם של הנקבירים הריהו מותר! ודוחים: לא, אין זו הכוונה. אלא דינם שאכן יצאו מידי דין מעילה, ואולם אסורין בהנאה. ושואלים עוד: והאם דינם של הנשרפין של הקדש שאפרן מותר? והא תניא [והרי שנויה ברייתא]: כל הנשרפין אפרם מותר, חוץ מאפר אשירה (אילן שניטע או שנעבד לעבודה זרה). ואפר של הקדש — לעולם אסור! ומסבירים תחילה מדוע מפרידה הברייתא בין דין אפר האשירה ואפר ההקדש, כנראה מלשונה של הברייתא. וטעם הדבר שמייערב [לעורב] את שתי ההלכות הללו ולשנותן כאחת הוא לא קעריב להו ותני להו [עירב אותן ושנה אותן] ביחד — משום שאשירה יש אופן להתירה, שכן יש לה בטילה (דרך ביטול) באמצעות גוי, ואילו הקדש — אין דרך להתירו, שכן אין לו בטילה עולמית. קתני מיהא [שנינו על כל פנים] שאפר הקדש לעולם אסור. אמר רמי בר חמא: השריפה אכן מתירה את אפר ההקדש, ואולם אין זה אלא כאשר באמצעות שריפה זו התקיים דין מעילה בהקדש זה ויצא בשל כך לחולין. ואילו זה ששנינו בברייתא זו שאפר ההקדש אסור, המדובר כגון שנפלה דליקה בעצי הקדש מאליה. ומעתה, כיון דלא ידיע מאן [שאיין ידוע מן] ששרף את עצי ההקדש, ונמצא דלא הוי איניש דלמעול [שלא היה אדם מסויים שביצע מעילה] שתוציא את אפרן לחולין. רב שמעיה אמר הסבר אחר: כי תניא הא מתניתא [כאשר נשנתה ברייתא זו] שאפר הקדש אסור — הרי בתרומת הדשן (שמרים הכהן בכל יום בשחרית מן הדשן שעל המזבח ומניחו על הרצפה ליד המזבח) היא תניא [נשנתה]. שאפר זה אכן לעולם אסור בהנאה. דתניא [שכן שנויה ברייתא]: על האמור בדין תרומת הדשן "והריים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח" (ויקרא ו, ג). ומן הנאמר בכתוב זה למדנו: "ושמו" — ששימו בנחת, עוד למדנו: "ושמו" — כולו, ועוד למדנו: "ושמו" — שלא יפזר, והרי שאף לאחר שריפתו יש בו קדושה ואסור בהנאה.

עיונים

משום דנקבין אפרן אסור ונשרפין אפרן מותר יש מהאחרונים שהסיקו מכאן כי חולין שנשחטו בעורה לשיטת ר' שמעון, אף שמצוותם בשריפה — אפרם מותר. שהרי כתב רש"י ששריפתם מדרבנן, גזירה משום קדשים, ולפי דין תורה אפרם אסור כשאר הנקבירים. והרי לא באו חכמים להקל על דין תורה אלא להחמיר (תפא"י. המקנה. יו"ד).

אורח ההלכה

אפר הנקבירים והנשרפים כל הנקבירים — אפרן אסור, וכל הנשרפים של הקדש — אפרם מותר, חוץ מדרשן המזבח החיצון והפנימי ודישון המנורה. כגמרא ובביאורה לברייתא. (רמב"ם שם ה"ג).

מסורת הש"ס
ה. מכילתא שמות יב, טו.
ו. תוספתא מעילה פ"א ח.
ז. פסחים כ"ב, ירושלמי
עלה פי"ג ה"ג.
ח. פסחים שם. תוי"כ
ויקרא ו, ג. ילק"ש תורה
תפג.

גדרות

וזורקן לאמה יש בכת"י:
וזורקן לפי האמה.
ונשרפין אפרן מותר
בכת"י: ונשרפין והקדש
אפרן מותר ויש בכת"י:
ונשרפין דהקדש.
מתניב רב פנחס בכת"י:
ת"ש.

כיון דלא ידיע מאן דלא
הוי איניש דלמעול בכת"י
ועוד: כיון דלא ידיע מני
לית ליה קרבן מעילה.
דלא הוי איניש ש בכת"י:
דליכא איניש.

החיים

נחל קדרון
נחל קדרון הוא הנחל המצוי
בצד הדרומי של הר הבית.
בבית המקדש היו תעלות
ופתחי ביוב שדרכם היו
מוציאים ומנקזים את המים
המלוכלכים ואת שיירי הדם,
ואלו היו מעוברים בצנורות
ותעלות אל נחל קדרון.

